

Лариса Іванівна Казанцева,
 доктор педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти,
 директор Інституту соціально-педагогічної та корекційної освіти,
 Бердянський державний педагогічний університет,
 вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Статтю присвячено висвітленню технології використання народних казок етнічних спільнот південно-східного полікультурного регіону як засобу навчання російськомовних дітей дошкільного віку української мови. У методиці навчання мови та ознайомлення з культурою українського й інших етносів знайшли втілення положення культурологічного підходу.

Ключові слова: культурологічний підхід, діалог культур, полікультурний простір.

Постановка проблеми. Навчання мови неможливе без засвоєння культури народу, який є творцем і носієм етнічної мови й культури. Розуміння органічного, сутнісного, генетичного зв'язку мови й культури призвело до виникнення в мовній освіті культурологічного підходу. Сформовані в науці напрями культурологічного підходу – комунікативно-етнографічний, лінгвокраїнознавчий, лінгвокультурологічний, соціокультурний – спонукають до розробки ефективних шляхів навчання мови і розвитку мовлення в галузі дошкільної лінгводидактики. Засобом розвитку мовлення і навчання мови дошкільників на культурологічній основі є народні казки, а в полікультурному освітньому просторі – казки етнічних спільнот, що мешкають на певній території та формують соціальний і освітній простір.

Аналіз досліджень. На взаємозв'язок мови та культури вказували мовознавці О. Афанасьєв, Ф. Буслаєв, В. фон Гумбольдт, О. Потебня, Е. Сепір, Б. Уорф, К. Ушинський. Він убачається в тому, що мова і мовлення виступають продуктом певної культури, а культура, у свою чергу, кодується засобами мови. Мова об'єднує всі складові культури – матеріальні, духовні – в єдине неподільне ціле. Мова є найбільш яскраво національною ознакою, вона – найпотужніший елемент культури, який утримує в одному духовному полі всіх представників нації, навіть роз'єднаних у часі та просторі. У мові сконцентровано національний характер, національну психологію, вдачу, ментальність, що формувалися віками. «У світлих, прозорих глибинах народної мови відображається вся історія духовного життя народу. Мова є найбільш живим, найбільш розкішним і міцним зв'язком, що поєднує минулі, сучасні та майбутні покоління в єдине велике історичне ціле», – писав К. Ушинський [5, с. 127].

Одним із перших, хто визнав закономірний зв'язок мови та культури, був В. фон Гумбольдт. Цей зв'язок він бачив у тому, що, по-перше, матеріальна й духовна культура акумулюються в мові; по-друге, національна культура і національний характер виражаються в мові шляхом своєрідного бачення світу; по-третє, мові властива специфічна внутрішня форма,

яка є відтворенням «народного духу», його культури; по-четверте, мова виступає опосередкованим ланцюжком між людиною і культурою.

Учені (О. Потебня, Е. Сепір) наголошували на тому, що мови для націй є органами їх оригінального мислення і сприйняття світу. В. фон Гумбольдт уважає, що мова описує навколо людини зачароване коло, вийти з якого можна, лише вступивши до іншого кола, тобто вивчивши іншу мову. А вивчити іншу мову – означає набути новий погляд на світ. Кожній національній культурі властиві свої особливі способи бачення світу, кожним народом надається своя, специфічна роль явищам, предметам, стосункам, тому саме культура визначає контекст сприймання людиною світу (Б. Уорф). Таким чином, зв'язок мови і культури відтворюється у світогляді і способах мислення людини.

Мова і культура формують особистість і творця культурних цінностей. Принцип культуровідповідності, який зародився біля витоків наукової педагогіки, вперше поставив питання про зв'язок культури та навчання, виховання та розвитку особистості у широкому контексті (Я. Коменський, Ф. Дистерверг). Сучасне трактування принципу культуровідповідності передбачає звернення всіх компонентів освіти й культури до людини як до «творця і суб'єкта, здатного до особистісного саморозвитку, ... передбачає освоєння культури як системи цінностей у контексті розвитку дитини і становлення її як творчої особистості» [3, с.167]. Означений принцип зумовлює відношення між освітою та культурою як середовищем, що живить особистість.

Слушними є думки В. фон Гумбольдта, О. Потебні, Л. Щерби про те, що вивчення людиною іншої мови рівнозначне набуттю нею нового погляду на світ, адже люди, які володіють різними мовами і світ бачать по-різному, оскільки кожна мова представляє світ оригінально, по-своєму. У випадку вивчення нерідної мови засвоєння тільки форми цієї мови без урахування культурного компонента не дає глибокого й повнокровного її знання, стає перепоною для побудови повноцінного спілкування з носіями цього мовно-культурного коду, викликає непорозуміння через певні відмінності в наборі знань про світ. Завдяки до-

слідженням психолінгвістики (І. Зимня, Ю. Караулов, Г. Колшанський, В. Красних, О. Леонтьєв та ін.), соціолінгвістики (О. Ахманова, В. Беліков, Р. Белл, Ю. Дешерієв, Л. Крисін, Л. Нікольський, О. Швейцер та ін.), лінгвокультурології (Є. Верещагін, Д. Гудков, П. Донець, В. Костомаров, В. Красних, В. Маслова, Р. Міньяр-Белоручев, Ю. Степанов та ін.) стало очевидним, що для повноцінного спілкування необхідно не тільки вміти володіти мовним матеріалом, але й знати специфічні поняття, властиві певній етноспільноті, володіти позамовними знаннями, що відтворюють культурні традиції цієї спільноти.

У результаті пошуків ефективних шляхів навчання мови сформувався культурологічний підхід, в основі якого лежить ідея взаємопов'язаного опанування мови та культури. Культурологічний підхід до навчання мов розглядається у працях Б. Бестужева-Лади, І. Бім, Є. Верещагіна, В. Костомарова, В. Красних, О. Лебедева, В. Маслової, А. Московченка, В. Розіна, Г. Селевка, С. Смирнова, В. Телія, І. Шаповалової, П. Щедровицького та ін. За визначенням Г. Селевка, культурологічний підхід – це «об'єднання у цілісному безперервному освітньому процесі спеціальних, загальнокультурних і психолого-педагогічних блоків знань з конкретних наукових дисциплін, загальнолюдських і національних основ культури, на основі принципу культуровідповідності і закономірностей розвитку особистості, в якому особистість дитини виконує пріоритетну системоутворювальну роль» [4, с. 71].

А. Богуш на підставі аналізу культурологічної парадигми в освітній системі В. Сухомлинського виокремлює такі принципи культурологічного підходу: принцип стимулювання потреби культурно-ціннісного пізнання в перетворенні світу шляхом організації різноманітних сфер діяльності учнів (музичної, соціокультурної, літературної, комунікативної, інтелектуальної); принцип інтегративності культур, який спрямовано на засвоєння цінностей загальнолюдської культури, а також засвоєння цінностей культур тих національностей, які проживають на спільній території; принцип діалогу культур, що передбачає реалізацію різнорівневих діалогів – діалогу мистецтв, діалогу культур, внутрішнього діалогу свого «Я» із зовнішнім світом; принцип діяльнісно-творчої спрямованості навчально-виховної роботи передбачає визначену культурно доцільну мету занурення учнів в активно-творчу діяльність у соціокультурній і полікультурній сферах; принцип свободи і відповідальності, що дозволяє учневі самостійно визначити своє ставлення до природи, оточення, мистецтва, навчання, до своєї діяльності [1, с.38].

Культурологічний підхід до проектування особистісно зорієнтованої освіти втілюється в науковій школі Є. Бондаревської: «Культурологічна особистісно зорієнтована освіта – це така освіта, епіцентром якої є людина, яка пізнає і створює культуру шляхом діалогічного спілкування. Це освіта, що забезпечує особистісно-смісловий розвиток учнів, підтримує індивідуальність, неповторність кожної дитячої особистості, спираючись

на її здатність до самозмінення і культурного саморозвитку» [2, с. 26]. Дослідження В. Комарова обґрунтовує значущість культурологічного підходу в розв'язанні проблем міжнаціонального спілкування. Основним змістом цього напрямку діяльності освітнього закладу має стати стимулювання інтересу до культурних цінностей інших народів, адекватне сприйняття їхньої своєрідності, осмислення даності поліетнічного світу й активне самовизначення в ньому, розвиток національного в особистості на основі загальнолюдських цінностей, розвиток здібностей взаємодії з іншонаціональним і полінаціональним соціальним довкіллям.

Метою статті є висвітлення методики використання народних казок етнічних меншин, що мешкають у полікультурному, поліетнічному і полімовному південно-східному регіоні, як засобу навчання української мови і розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку на засадах культурологічного підходу.

Виклад основного матеріалу. Засвоєння дітьми державної і рідної мов на засадах культурологічного підходу формує у них інтерес до української мови і представленої нею культури; зіставлення фактів і явищ рідної та української культури розвиває мислення, спонукає до аналітико-синтегичної діяльності, розширює інтелектуальний потенціал і пізнавальні горизонти. Опанування мовних засобів з одночасним засвоєнням їх культурно-історичного і національно-культурного значення сприяє більш ефективному формуванню комунікативної компетенції як здатності до спілкування в полікультурному і полімовному середовищах. Надання мовним одиницям культурноносного сенсу оптимізує процес їх засвоєння, оскільки у сприйманні дітей вони набувають емоційного і змістового забарвлення. У такому стані знання з мови характеризуються усвідомленістю, привласнюються особистістю, між знаннями і досвідом дітей, їхніми особистісними переживаннями встановлюється емоційно-ціннісний зв'язок.

Культурологічний підхід наповнює навчальний матеріал змістом, який формує і задовольняє пізнавальні інтереси дітей, їхні бажання зрозуміти українську культуру, побут, звички, погляди, духовні цінності народу, розвиває потребу і готовність до вивчення української мови. Діти виявляють інтерес і набувають досвіду взаємодії з носіями української мови й культури.

Відомо, що сучасний світ характеризує полікультурність. В одному природно-соціальному середовищі співрозміщуються різні етнокультурні й етнолінгвокультурні спільноти, які для забезпечення саморозвитку мають бути здатними прийняти і засвоїти основні культурні цінності тих етносів, що знаходяться з ними у спільному просторі. Полікультурним простором вважаємо певну множинність культур, у якій культури не зливаються, не втрачають своєрідності, а контактуючи, вступають у діалог і взаємозбагачуються. Найвищою цінністю полікультурного суспільства є визнання багатоманітності, самоцінності і рівності культур. Ознаками полікультурного простору виступають множинність, культурна

відмінність, усталеність і комунікація; основними характеристиками – відкритість, динамічність, гнучкість.

Сучасна Україна є поліетнічною державою, на теренах якої утворився своєрідний полікультурний простір, представлений титульною нацією, етнічними меншинами і корінними народами. У загальноукраїнському контексті полікультурність характеризується сильними відроджувальними процесами української етнічності, початком формування етнокультурного силового поля етнічних спільнот (греків, болгар, євреїв, угорців, румун, вірмен та ін.). Південно-східний регіон має особливу соціокультурну характеристику, засновану на принципах багатоманітності, діалогу і взаємовпливу культур. Засвідчено формування сучасного полікультурного простору нашої країни у двох напрямках: у напрямі максимальної інтеграції спільнот до загальноукраїнського національного простору й у напрямі посилення етнокультурної автономії етнічних і регіональних меншин України. Одним із вирішальних шляхів формування полікультурного простору з можливістю для реалізації основних соціальних і культурних потреб усіх етнічних груп і кожного представника етноспільнот є освіта на полікультурних засадах.

Важливі аспекти роботи з навчання старших дошкільників української мови і розвитку їхнього мовлення вирішуються на інтегрованих заняттях із народознавства та української мови. Інтегроване заняття синтезує пізнавальну, мовленнєву і комунікативно-мовленнєву діяльність дошкільників. Змістовно інтегровані заняття спрямовуються на формування уявлень дошкільників із народознавства засобами української мови і набуття ними мовних, мовленнєвих і комунікативних умінь та навичок. Мовленнєвий компонент заняття основною метою має введення в мовлення дітей мовних одиниць української мови (лексем, фразем, образних зворотів, граматичних і синтаксичних форм) у відповідності до теми заняття. Мовний і комунікативно-мовленнєвий компоненти інтегрованого заняття сприяють більш інтенсивному і глибокому зануренню дітей в україномовну мовленнєву діяльність, а проведення українською мовою народознавчого компонента створює тло для ефективної реалізації відразу кількох педагогічних умов, а саме: забезпечується україномовне розвивальне мовленнєве середовище і здійснюється потужний позитивний вплив емоційних стимулів.

На кожному інтегрованому занятті розв'язуються завдання ознайомлення дітей з українською культурою (мистецтвом, обрядами, традиціями, святами, фольклором), а на народознавчому змістовому матеріалі вирішуються кілька мовленнєвих завдань. Обов'язковими мають бути завдання словникової роботи, тому що нові культурні явища, з якими знайомлять дітей, вимагають лексичної номінації, а отже – семантизації та активізації нового словника; завдання з формування діалогічних або монологічних дискурсів також є обов'язковими, оскільки пріоритетна мета – навчити дітей здійснювати елементарне спілкування українською мовою – потребує

активної комунікативно-мовленнєвої практики; завдання з фонетики і граматики мають чергуватися.

Інтегровані заняття також мають за мету дати дошкільникам елементарні уявлення про культуру тих народів, представники яких мешкають у соціокультурному просторі південно-східного регіону – росіян, болгар, греків, німців, вірмен, євреїв та ін. Ефективним засобом ознайомлення з елементами культури етносів є казки, завдячуючи яким діти дізнаються, що поруч живуть люди з різними традиціями і побутом, які розмовляють іншими мовами. Знайомство з зовнішнім рівнем культури народів-сусідів – житлом, їжею, одягом, символами, ритуалами, які виражаються у назвах, іменах, тобто у словах, – давало дітям уявлення про відмінність і різноманітність довкілля і світу людей. Натомість за зовнішньою відмінністю в культурних традиціях є дещо спільне і набагато цінніше, що поєднує представників різних народів, що робить їх культури зрозумілими і цінними для всіх, хто живе поруч. Це те, що становить суть етнічної культури – етичні та естетичні норми, базові уявлення народу про добро і зло, духовність, мораль. Розуміння основних людських чеснот, моральних і духовних цінностей через мудрість казок має дати дітям відчуття схожості і зрозумілості різних культур.

На інтегрованих заняттях із української мови і народознавства доцільно добирати казки з українського фольклору і фонду казок інших етносів, між змістом та ідеєю яких встановлюються певні культурні, духовні, етико-естетичні паралелі. Наприклад, між українською народною казкою «Мудра дівчина» та німецькою казкою «Про розумного кравця», через зміст яких варто допомогти дітям відчутти, як в усіх народів цінують і поважають розумних людей. Розумна людина, навіть якщо вона бідна, візьме верх над пихатими та багатими. Або між українською казкою «Три брати» та грецькою «Чудові ліки», ідеї яких змусять дітей усвідомити, що лише чесність і наполегливість перемагають усі труднощі та випробування. За чесність, сміливість і наполегливість всяку людину чекає велика винагорода.

Свою ефективність довела технологія, коли в повсякденні українською мовою дітям розповідали народну (болгарську, грецьку, німецьку тощо) казку, проводили бесіду за змістом твору для усвідомлення дітьми сюжетної лінії, ідеї, характерів персонажів, а наступного дня на інтегрованому занятті знайомили з українською народною казкою, яка була близькою за темою та ідеєю. Бесіди за змістом казок спонукали дітей до засвоєння понять, усвідомлення морально-етичних сентенцій.

Так, для старших дошкільників доступними є вірменська народна казка «Син рибалки» і українська казка «Кривенька качечка», за змістом яких у дітей формувалися уявлення про схвальне ставлення в народі до працюючих, роботящих людей. У ході бесіди з дітьми за однією казкою, а потім і за другою розвивалася думка, що працююча людина – гарна своєю працею, працююча людина – і зовні гарна, всі її люблять і поважають.

Зміст українських казок слугував мовним матеріалом для збагачення лексики, граматики, розвитку

зв'язного українського мовлення. На інтегрованих заняттях значної уваги приділяли словникової роботі. За текстом казки «Кривенька качечка» розв'язувалося завдання семантизувати лексику: *сумують, вертаються, прибрано, криниця*; вводилися в мовлення словосполучення: *кривенька качечка, хліб напечений, борці зварений, звити гніздечко*; заучували напам'ять пісеньку: «Як була я в лужку...». Граматика: вчили утворювати просте речення з додатком (іменником знахідного відмінка): *Дівчина принесла води. Дід з бабою зробили гніздечко*. Розвивали монологічне зв'язне мовлення через відтворення тексту методом дзеркального переказу.

Ключовим моментом навчання української мови є розвиток комунікативного українського мовлення в дошкільників. Методами розвитку комунікативних навичок виступають комунікативні ситуації, комунікативні вправи на лінгвістичному матеріалі текстів. За казкою «Кривенька качечка» дітям пропонували вирішити такі комунікативні ситуації: 1) *Скажи Дівчині такі слова, щоб вона не плакала і не засмучувалася*; 2) *Переконай Діда з Бабою не чіпати гніздечка качечки*; 3) *Уяви, що ти Дід або Баба. Попроси Дівчину залишитися у них жити*.

Наводимо дані про добірку казок з українського фольклорного фонду та фонду казок етносів південно-східного регіону і завдання, які розв'язуються у зв'язку з ознайомленням дітей з культурними традиціями народів і навчанням української мови.

Білоруська народна казка «Пшеничний колосок» і українська казка «Півник і двоє мишенят». Допомогти дітям сформулювати судження: той, хто працює, отримує винагороду. Ледарів не поважають і не люблять. Увести слова: *мишеня, півник, млин, розтопив*; словосполучення: *обмолотив колосок, намолотив борошна, замісив тіста, нанік пиріжків*. Учити чіткої вимови звуку [о] в середині слова: *колосок, молотити, борошно, дрова, голодний*; вправляти у правильному наголосі. Учити відтворювати текст за запитаннями. Розвивати навички комунікативного мовлення в ситуації за текстом: *розкажіть Мишенятам, що треба було зробити з колоском, щоб поїсти пиріжків; похваліть Півника за його добрі справи*.

Болгарська народна казка «Мудрість старих» і українська казка «Названий батько». Довести дітям, що в

усіх народів завжди поважали і дослухались до літніх людей, тому що вони багато бачили в світі і можуть навчити мудрості. Засуджувати жадібність. Формувати бажання ділитися, не бути жадібним. Семантизувати словник: *сватати, весілля, одружитися, помурувати будинки, скласти червінці, комори*. Активізувати слова та словосполучення: *чепурна, млин, ставочок, зірочка ясна, запалає, підпалити, полум'я, попіл, загойтяться*. Розтлумачити і завчити вираз «жити, з правдою не розминаючись». Вчити переказувати текст казки за мікротемами. Розвивати комунікативне мовлення в комунікативних ситуаціях: *якби ти був поруч, що б ти сказав старшому братові про його вчинки? Середньому братові? А що б ти сказав наймолодшому братові?*

Болгарська народна казка «Різаний-недорізаний» і українська казка «Коза-дереза». Формувати в дітей уявлення, що обманщик і кривдник завжди буде покараний. Не можна ображати слабшого і відбирати те, що тобі не належить. Семантизувати словник: *утекла, прожжену*. Розширити словник: *ярмарок, Коза-дереза, водиці крапелька, на воротах, у червоних чоботях, через місточок*. Учити ставити правильно наголос у словах: «*пасти*», «*догонити*», «*розсердився*». Вправляти дітей в утворенні словоформ і сполучати їх з прийменниками: *хатка – у хатці, біля хатки; ворота – біля воріт, на воротах*. Учити відтворювати текст за мікротемами. Заохочувати дітей розігрувати епізоди тексту за ролями: 1) *Дід зустрічає Козу*; 2) *звірі проганяють Козу із Зайчикової хатки*. У діалогах персонажів відтворювати авторські пісеньки.

Висновки. Культурологічний підхід у мовній освіті – це системний процес навчання мови у контексті представленої нею культури, опанування мовних засобів із одночасним осягненням їх культурно-історичного і національно-культурного значення з метою формування комунікативних умінь міжкультурної комунікації. У навчанні дітей української мови як державної обрано такі концептуальні положення: включення суб'єктів навчального процесу в соціокультурний простір і культуру народу; сприяння оволодінню поняттями, позамовними знаннями, що відтворюють культурні традиції мовно-культурної спільноти; формування особистості дитини як суб'єкта культури через її залучення до освоєння культурних цінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. М. Культурологическая парадигма организации учебно-воспитательной работы с детьми в наследии В. А. Сухомлинского / А. М. Богуш // Славянская педагогическая культура : науч.-теор. журнал МСПО им. Я. А. Коменского. – 2007. – № 6. – С. 36–40.
2. Бондаревская Е. Личностно-ориентированное образование: опыт разработки парадигмы : [монография] / Евгения Бондаревская. – Ростов-на-Дону : РГПУ, 1997. – 277 с.
3. Гукаленко О. В. Теоретико-методологические основы педагогической поддержки и защиты учащихся-

ся-мигрантов в поликультурном образовательном пространстве : [монография] / Ольга Владимировна Гукаленко. – Тирасполь, 2000. – 288 с.

4. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 1. – 816 с. – (Энциклопедия образовательных технологий).

5. Ушинский К. Д. Родное слово : пед. сочинения : в 6 т. / К. Д. Ушинский. – М. : Педагогика, 1980. – Т. 4. – 520 с.

REFERENCES

1. Bogush A. M. (2007). Kulturologicheskaya paradigma organizatsii uchebno-vospitatelnoy raboty s detmi v nasledii V. A. Sukhomlinskogo [Culturological paradigm of organizing educational work with children V. A. Sukhomlinsky's heritage]. *Slavyanskaya pedagogicheskaya kultura: nauch.teor. jurnal MSPO im. Ya. A. Komenskogo – Slavonic pedagogical culture: scientific and theoretical journal of MSPO named after Ya. A. Komensky*, 6, 36–40 [in Russian].
2. Bondarevskaya, Ye. (1997). *Lichnostno-oriyentirovannoye obrazovaniye: opyt razrabotki paradigm [Personally-oriented education: experience in working out paradigms]*. Rostov-on-Don: RGPU [in Russian].
3. Gukalenko, O. V. (2000). *Teoretiko-metodologicheskiye osnovy pedagogicheskoi podderzhki i zaschity uchashchikhsya-migrantov v polikulturnom obrazovatelnom prostranstve [Theoretical and methodological foundations of students-migrants pedagogical support and protection within multicultural educational environment]*. Tiraspol [in Russian].
4. Selevko, G. K. (2006). *Entsiklopediya obrazovatelnykh tekhnologiy [Encyclopedia of educational technologies]*. (Vols. 1). Moscow: NII shkolnykh tekhnologiy [in Russian].
5. Ushinsky, K. D. (1980). *Rodnoe slovo: ped. sochine-niya [Native word: pedagogical essays]*. (Vols. 4). [in Russian].

Лариса Ивановна Казанцева,

*доктор педагогических наук, доцент кафедры дошкольного образования,
директор Института социально-педагогической и коррекционной педагогики,
Бердянский государственный педагогический университет,
ул. Шмидта, 4, г. Бердянск, Украина*

РЕАЛИЗАЦИЯ КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА В ОБУЧЕНИИ ДОШКОЛЬНИКОВ УКРАИНСКОМУ ЯЗЫКУ В ПОЛИКУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

В статье раскрыта технология использования народных украинских сказок и сказок этносов юго-востока Украины как средства обучения русскоязычных детей дошкольного возраста украинскому языку. В основу технологии положены такие базовые принципы культурологического подхода, как: включение детей в освоение культурных ценностей народа, язык которого изучается; опора на диалог культур; одновременное овладение родной и изучаемой культурами в процессе формирования коммуникативных навыков; учет процессов интеграции культур, направленных на усвоение общечеловеческих ценностей; культуроориентированная цель вовлечения детей в активную речетворческую деятельность. Обучение языку, развитие речи и коммуникативных навыков говорения на украинском языке, формирование представлений о культуре украинского народа и об элементах этнических культур региона происходит на интегрированных занятиях. Содержание занятий определяет народоведческий компонент, в процессе овладения которым решаются задачи развития активной речи – вводятся языковые единицы украинского языка (лексемы, фраземы, морфологические единицы, синтаксические формы), формируются коммуникативные навыки диалогического и монологического дискурсов. Коммуникативно-речевой компонент занятия обеспечивает глубокое вовлечение детей в украиноязычную речевую деятельность, а осуществление средствами украинского языка познавательного народоведческого компонента выступает реализацией таких педагогических условий, как создание украиноязычной развивающей среды и использование положительных эмоциональных стимулов в обучении неродному языку. Дети знакомятся с бытом этносов, проживающих в социально-культурной среде юго-восточного региона (русских, болгар, греков, немцев, армян, евреев), с культурой народов-соседей; у них формируется представления о многообразии и различиях мира людей, что дает представление об уникальности и ценности культур. В то же время дети узнают о том общем, что объединяет представителей разных народов; что делает их культуры понятными для всех, кто живет рядом – это этические и эстетические нормы, базисные понятия о добре и зле, о духовности и нравственности. Понимание основных человеческих моральных и духовных ценностей дает детям (с помощью сказок) осознание сходства и ощущение понятности различных культур. Для занятий были выбраны сказки из фонда украинского фольклора и сказки других этносов. Приведены примеры планирования интегрированных занятий, определены цели и программные познавательные и речевые задачи, выделены коммуникативные ситуации на основе текстов украинских народных сказок. Были выделены и установлены некоторые культурные, ментальные и этико-эстетические параллели между содержанием и идеей сказок.

Ключевые слова: культурологический подход, диалог культур, поликультурное пространство.

Larysa Kazantseva,

*Doctor of Pedagogy, associate professor, Department of Preschool Education,
Director of the Institute of Socio-Pedagogical and Correctional Education
Berdyansk State Pedagogical University,
4, Shmidta Str., Berdiansk, Ukraine*

IMPLEMENTATION OF CULTUROLOGICAL APPROACH WHEN TEACHING UKRAINIAN LANGUAGE TO PRESCHOOLERS IN MULTICULTURAL ENVIRONMENT

The article is concerned with the technology of using Ukrainian folk tales and folk tales of ethnical communities of Southern-Eastern region as a means of teaching the Ukrainian language to Russian-speaking preschool children. The technology is based on such basic principles of culturological approach as engaging children into mastering cultural values of the people whose language is learned; teaching the language basing on the “dialogue of cultures”; simulta-

neous studying native and non-native cultures when forming speaking skills; taking into account cultures integration processes oriented at mastering universal values; culture-oriented goal of involving children into active speaking and creative activity. Integrated lessons involve teaching the language, development of speech and communicative skills of speaking the Ukrainian language, forming the perception of the Ukrainian culture and the elements of other ethnical cultures of the region. The lessons content determines the ethnographic component; in the process of its mastering the problems of active speech development are solved: Ukrainian language units are introduced (lexical units, phrasemes, morphological units, syntactic forms), communicative dialogical and monological skills are formed. Communicative and verbal component of the lesson provides deep involvement of children into Ukrainian-speaking activity, and implementation of educational ethnographic component by means of the Ukrainian language facilitates creating Ukrainian-speaking developmental environment and using positive emotional stimuli when teaching non-native language. Children study household of ethnic groups living in social and cultural environment of Southern-Eastern region (Russians, Bulgarians, Greeks, Germans, Armenians, Jews) with culture of nations-neighbours; children's idea of the variety and difference of people's world, which illustrates the unique character and value of the cultures, is formed. At the same time, the children find out what the representatives of different nations have in common; what makes their cultures understandable for everybody living nearby, i.e. ethical and aesthetical standards, basic notions of good and evil, of spirituality and morality. Understanding basic human moral values, the children realize (by means of fairy tales) the similar character of various cultures. In the paper the examples of planning integrated lessons are given, the objectives, educational and speech tasks are determined, communicative situations based on Ukrainian folk-tales are outlined.

Keywords: culturological approach, dialogue of cultures, multicultural environment.

Подано до редакції 21.05.2015
